

Slovenský národopis

2

31 / 1983

Na obálke:

SLOVENSKO NA MAPE LAZARA ROSETIHO Z R. 1528

Toto drevorezové mapové znázornenie je najstaršou zachovanou mapou Slovenska. Posun o 45 % doľava nastal neskorším dopracovaním mapy. Talian Lazarus Roseti pôsobil v Ostrihome. K mapovému zobrazeniu Uhorska pristúpil po dlhej a dôkladnej príprave. Celok mapy predstavuje 350 000 km². Z hľadiska zakreslenia mapového obsahu je vypracovaná pomerne detailne. Zameriava sa najmä na situovanie a počet riek, na pohoria a na topografiu. Na Slovensku dokladá 260 miestnych názvov, väčšinou v správnej slovenskej forme. Používa naturalistické značky (napr. pre pohoria — kopce, pre mestá a mestečká podľa ich veľkosti a významu — hrady, obranné veže, radnice). Farebná symbolika aplikovaná na mape dodnes pretrvala (hory zelené, rieky modré). Rosetím zachytené hlavné geografické a historické znaky Slovenska (pohoria, nížiny, rieky, sídla) ostávajú po stáročia pomerne stabilné a pre vedecké účely prispievajú k poznávaniu charakteru kultúry skúmaných lokalít EAS a regiónov Slovenska. Mapu uverejňujeme vo vedomí, že podčiarkne historickú danosť, ale i vývinovú meniteľnosť kultúrnych oblastí Slovenska. (Spracované podľa L. Prikryla: Vývoj mapového zobrazovania Slovenska, Bratislava, 1977, str. 50—56).

K článku Soni Kovačevičovej, *Etnografický atlas Slovenska — Pokus o interpretáciu vybraných výsledkov prípravy diela.*

HLAVNÁ REDAKTORKA

Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Viera Gašparíková

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Adam Pranda, Antonín Robek

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

OBSAH

K životnému jubileu Jozefa Lenárta	157
FOLKLÓR LUDOVÝCH OSLOBODZOVACÍCH Hnutí 16.—19. STOROČIA V OBLASTI KARPÁT A BALKÁNU — FOLKLÓRNE TRADÍCIE O ZBOJNÍKOCH	
Úvod (Viera Gašpariková)	159
Putilov, Boris, N.: Poznámky k medzinárodnej syntéze folklóru Iudových oslobodzovacích hnutí 16.—19. storočia v Karpatoch a na Balkáne	164
Smirnov, Jurij, I.: Ruský folklór o zbojníkoch	166
Hrycová, Sofia, I. — Gusev, Viktor, Je.: Ku komplexnému štúdiu folklóru o zbojníkoch	173
Gašpariková, Viera: Syntetizovanie poznatkov o folklóre so zbojníckou tematikou z oblasti československých Karpát v spektre pripravovanej medzinárodnej syntézy	177
Klímová, Dagmar: K českým folklórnym tradíciám zbojníckym a loupežníckym	185
Ručkinová, N. L.: Novogrécke piesne o zbojníkoch (Klefské piesne)	197
Stojková, Stefana: Stav bádania bulharského folklóru o hajdukoch	203
Küllössová, Imola: Obraz zbojníka v maďarskej ústnej Iudovej tvorbe	209
Hrycová, Sofia I.: Hudobný folklór v kontexte komplexného štúdia folklóru Iudových oslobodzovacích hnutí 16.—19. storočia v karpatsko-balkánskej oblasti	215

MATERIÁLY

Sulitka, Andrej: Obyčajová tradícia východoslovenských presídlencov na severnej Morave	221
Juchňovová, Natalija, V.: Slovenskí drotári v Petrohrade v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia	229
Matejková - Huttová, Mária: Historické formy odevu vo svetle archívnych prameňov z 18. storočia	248

DISKUSIA

Kovačevičová, Soňa: Etnografický atlas Slovenska — pokus o interpretáciu vybraných výsledkov prípravy diela	275
---	-----

ROZHLADY

ETNOFILM ČADCA 1982	
Maráky, Peter: Druhá prehliadka filmovej a televíznej tvorby o Iudovej kultúre Etnofilm Čadca 1982	292
Mihálik, Peter: K filmovej a televíznej tvorbe o Iudovej kultúre	295
Leščák, Milan: O kritériách vnútornej diferenciacie filmov o Iudovej kultúre z pohľadu etnografa	299
Švehlák, Svetozár: Iudová kultúra ako téma filmovej a televíznej tvorby	303
Záverečný protokol z rokovania súťažnej prehliadky Etnofilm Čadca 1982	308
Medzinárodné sympóziu o úlohe rodiny v etnokultúrnych procesoch	

v podmienkach socializmu (Peter Salner)	312
Seminár o ľudovej balade (Hana Hložková)	315
Premeny agrárnej kultúry — interdisciplinárna úloha súčasnej vedy (Ema Drábiková)	316
VIII. strážnické sympozium (Věra Šepáková)	317
Sympózium o formovaní triedy družstevného roľníctva v Československu (Ján Michálek)	319
Konferencia o národopisnom výskume maďarských enkláv a diaspor v zahraničí (Margita Méryová)	321

RECENZIE A REFERÁTY

F. Kalesný, Habáni na Slovensku (Ema Drábiková)	323
Polomka (Magdaléna Paríková)	324
Náckove špásy (Marián Minárik)	326
K. Palkovič, Slovenské nárečia (Magdaléna Paríková)	327
Die Nomaden in Geschichte und Gegenwart (Ján Podolák)	328
A. Szyfer, Społeczność i kultura małego miasta (Peter Salner)	329
Kiss Lajos, A szegény emberek élete (Emília Tóthová)	331
H. Müller, Dienstbare Geister (Peter Salner)	332
Bibliografický ukazateľ literatúry po paremiológii (Jozef Mlasek)	332
Spravodaj „Národopisné informácie“ (Táňa Štibrányiová)	334
Z hir karpatských (Mikuláš Mušík)	335

СОДЕРЖАНИЕ

К юбилею Йозефа Ленарта	157
ФОЛЬКЛОР НАРОДНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ 16—19 ВЕКОВ В КАРПАТАХ И НА БАЛКАНЕ — ФОЛЬКЛОРНЫЕ ТРАДИЦИИ О РАЗБОЙНИКАХ	
Введение (В. Гашпарикова)	160
Борис Н. Путьлов: Замечания к международному обобщающему труду фольклора народно-освободительных движений 16—19 веков в Карпатах и на Балкане	164
Юрий И. Смирнов: Русский фольклор о разбойниках	166
София И. Грыца — Виктор Е. Гусев: К комплексному изучению фольклора о разбойниках	173
Вера Гашпарикова: Синтезирование знаний о фольклоре с разбойницей из	

области чехословацких Карпат с точки зрения международного труда	177
Дагмар Климова: К чешским фольклорным разбойничьим традициям	185
Н. Л. Ручкина: Новогреческие песни о разбойниках (клефтские песни)	197
Стефана Стойкова: Стадия изучения болгарского фольклора о гайдуках	203
Имола Кюллеш: Картина разбойника в угском народном творчестве Венгрии	209
София И. Грыца: Музыкальный фольклор в контексте комплексного изучения фольклора народных освободительных движений 16—19 веков в Карпатско-балканской области	215

МАТЕРИАЛЫ

Андрей Сулитка: Традиционные обычаи восточнословацких переселенцев в северной Моравии	221
Наталия В. Юхнева: Словаки — жестяники в Петербурге во второй половине 19 и в начале 20 веков	229
Мария Матейкова-Хуттова: Исторические виды одежды в свете архивных источников из 18 века	248

ДИСКУССИЯ

Соня Ковачевичова: Этнографический атлас Словакии — попытка интерпретации выбранных результатов подготовки труда	275
--	-----

ОБЗОРЫ

Этнофильм ЧАДЦА 1982	
Маракки, Петер: Второй просмотр кино- и телевизионного творчества о народной культуре Этнофильм Чадца 1982	292
Михалик Петер: К кино- и телевизионному творчеству о народной культуре	295
Лешчак Милан: О критериях внутренней дифференциации фильмов о народной культуре с точки зрения этнографа	299
Швеглак Светозар: Народная культура как тема кино- и телевизионного творчества	303
Заключительный протокол совещания конкурсного просмотра Этнофильм Чадца 1982	310
Международный симпозиум по задаче семьи в этнокультурных процессах в условиях социализма (Петер Салнер)	312

Семинар о народной балладе (Хана Хлошкова)	315
Перемены аграрной культуры — интердисциплинарная задача современной науки (Эма Драбикова)	316
VIII стражницкий симпозиум (Вера Шеплакова)	317
Симпозиум по формированию класса кооперированного крестьянства в Чехословакии (Ян Михалек)	319
Конференция по этнографическому исследованию венгерских этнических колоний и диаспор за границей (Маргита Меринова)	321

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

INHALT

Zum Lebensjubiläum des Jozef Lenárt	157
FOLKLORE DER VOLKSBEFREIUNGSBEWEGUNGEN IM 16.—19. JAHRHUNDERT IN DEN KARPATEN UND AM BALKAN — DIE TRADITIONEN DER RÄUBERFOLKLORE	
Einführung (Viera Gašparíková)	161
Boris N. Putilov: Anmerkungen zur internationalen Synthese der Folklore der Volksbefreiungsbewegungen im 16.—19. Jahrhundert in den Karpaten und am Balkan	164
Jurij I. Smirnov: Die russische Folklore über Räuber	166
Sofia I. Hryca — Viktor Je. Gusev: Zum Gesamtstudium der Folklore über Räuber	173
Viera Gašparíková: Die Synthetisierung der Kenntnissen über die Folklore mit Räuberthematik in den tschechoslowakischen Karpaten mit dem Hinblick an die vorbereitete internationale Synthese	177
Dagmar Klímová: Zu den tschechischen Räuber- und Wegelegererfolklortraditionen	185
N. L. Ručkina: Neugriechische Lieder über Räuber (Kleptische Lieder)	197
Stefana Stojkova: Forschungen auf dem Gebiet der bulgarischen Folklore über Hajduken	203
Imola Küllöss: Das Bild des Räubers in der ungarischen Volksüberlieferung	209
Sofia I. Hryca: Musikfolklore im Zusammenhang eines Gesamtstudiums der Folklore Volksbefreiungsbewegungen im 16.—19. Jahrhundert im karpato-balkanischen Gebiet	215

MATERIALIEN

Andrej Sulitka: Die Brauchtumstradition der ostslowakischen Umsiedler in Nordmähren	221
Natalija V. Juchneva: Die slowakischen Tastelbinder in Petersburg	229
Mária Matejková - Huttová: Historische Formen der Bekleidung im Lichte der Archivquellen aus dem 18. Jahrhundert	248

DISKUSSION

Soňa Kovačevičová, Ethnographischer Atlas der Slowakei — ein Interpretationsversuch der ausgewählten Ergebnisse aus der Zubereitung des Werkes	275
--	-----

RUNDSCHAU

ETNOFILM ČADCA 1982

Peter Maráky: Die zweite Schau der Film- und Fernseherschöpfung über die Volkskultur Etnofilm Čadca 1982	292
Peter Mihálik: Zur Film- und Fernseherschöpfung über die Volkskultur	295
Milan Leščák: Über die Kriterien der innerer Differentiation der Filme über die Volkskultur aus der Sicht eines Ethnographen	299
Svetozár Švehlák: Die Volkskultur als Thema der Film- und Fernseherschöpfung	303
Schlussfolgerungen aus dem Filmwettbewerb Etnofilm Čadca 1982	311
Das internationale Symposium über die Aufgabe der Familie in den ethnokulturellen Prozessen in den Bedingungen in Sozialismus (Peter Salner)	312
Das Seminar über die Volksballade (Hana Hlôšková)	315
Die Änderungen der Agrarkultur — interdisziplinäre Aufgabe heutigen Erforschung (Ema Drábiková)	316
VIII. Symposium in Strážnice (Věra Šepláková)	317
Das Symposium über die Formierung der LPG Klasse in der ČSSR (Ján Michálek)	319
Die Konferenz über die volkskundliche Erforschung der ungarischen Enklaven und Diasporen in Ausland (Margita Méryová)	321

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

CONTENS

The Life Jubilee of Jozef Lenárt 157

THE FOLKLORE OF FOLK LIBERATIONS MOVEMENTS OF THE 16TH AND 19TH CENTURY IN THE REGION OF CARPATHIANS AND BALCAN — FOLKLORE TRADITIONS ON BRIGANDS

Introduction (V. Gašparíková) 159

Boris N. Putilov: Notes on the International Synthesis of the Folklore of National and Liberation Movements of the 16th and 19th Century in the Carpathians and Balcan 166

Jurij I. Smirnov: The Russian Folklore of Brigands 164

Sofia I. Hryca — Viktor Je. Gusev: To the Complex Study of the Folklore of Brigands 173

Viera Gašparíková: The Synthesis of Notions on Folklore with Brigand Thematik from the Region of Czechoslovak Carpathians in the Light of the Prepared International Synthesis 177

Dagmar Klímová: To the Czech Folklore Traditions of Brigands and Robbers 185

N. L. Ručkina: The New Greek Songs about Brigands (Kleft Songs) 197

Stefana Stojkova: The State of Research of the Bulgarian Folklore about Brigands 203

Imola Küllöss: The Picture of a Brigand in the Hungarian Oral Folk Creation 209

Sofia I. Hryca: Musical Folklore in the Context of the Complex Folklore Study of the Folk Liberation Movements of the 16th—19th Century in the Region of the Carpathians and Balcan 215

VARIOUS MATERIAL

Andrej Sulitka: Custom's Tradition of the East-Slovakian Displaced Persons in the Western Part of Moravia 221

Natalija V. Juchneva: The Slovak Tinkers in Peterburg in the Second Half of the 19th and the Beginning of the 20th Century 229

Mária Matejková - Huttová: His-

torical Forms of the Dress Viewed from the Archival Sources of the 18th Century 248

DISCUSSION

Soňa Kovačevičová: The Ethnographic Atlas of Slovakia — Experimental Interpretation of Selected Results from the Preparation of Work 275

COMMENTARY*

ETNOFILM ČADCA 1982

Maráky, Peter: The Second Show of the Film and Television Production on the Folk Culture Etnofilm Čadca 1982 292

Mihálik, Peter: To the Film and Television Production on the Folk Culture 295

Leščák, Milan: On the Criteria of Inner Differentiation of the Films Concerning the Folk Culture from an Ethnographer's Aspect 299

Švehlák, Svetozár: Folk Culture as a Theme of the Film- and Television Creation 303

The Final Record from the Session of the Competition Show Etnofilm Čadca 1982 308

The International Symposium on the Family Task in Ethnocultural Processes Under the Conditions of Socialist System (Peter Salner) 312

The Seminar on the Folk Ballad (Hana Hlôšková) 315

The Changes in the Agrarian Culture — the Interdisciplinary Task of the Recent Science (Ema Drábková) 316

VIII. Strážnice Symposium (Věra Šeplová) 317

The Symposium on the Formation of a Class of Cooperative Peasantry in Czechoslovakia (Ján Michálek) 319

The Conference on the Ethnographic Research of Hungarian Enclaves and Diaspora-Villages in Abroad (Margita Méryová) 321

BOOKREVIEWS AND REPORTS

Predkladaný blok príspevkov nadväzuje na ten súbor štúdií o príprave syntézy folklóru so zbojníckou tematikou v karpatsko-balkánskej oblasti, ktorý bol publikovaný v dvojčísle 2—3 Slovenského národopisu, roč. 29 (1981) pod súborným názvom širšieho bloku príspevkov „Spolupráca socialistických krajín pri etnografickom výskume karpatsko-balkánskej oblasti“. Väčšina príspevkov, ktoré publikujeme teraz, odznela vo folkloristickej sekcii konferencie, konanej v rámci Medzinárodnej komisie pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch a na Balkáne (MKKKB) v dňoch 1.—5. júna 1981 v Moskve.

V tomto bloku zaraďujeme štúdie tak, že vychádzame najprv od príspevkov založených teoreticky, vedľa seba potom kladíme štúdie, ktoré spolu súvisia svojim založením alebo žánrovým poňatím, a blok uzatvárame materiálými, informatívnymi príspevkami. Hoci v bloku príspevkov nie sú autorsky zastúpení vedeckí pracovníci všetkých krajín spadajúcich do rámca karpatsko-balkánskej oblasti, ktorí sa na príprave medzinárodnej syntézy budú podieľať, predsa predpokladáme, že už teraz, pred napísaním výsledného diela medzinárodnej syntézy — možno utvorí aspoň v hrubých obrysoch predstavu o charaktere folklórnych tradícií o zbojníkoch v nami vymedzenej časti Európy. Za nový prínos bloku považujeme okolnosť, že autori príspevkov pri hodnotení tohto úseku folklórneho fondu svojho národa snažili sa naznačiť i širšie súvislosti daných tradícií.

Čo sa týka druhového (žánrového) zamerania, prevládajú príspevky venované piesňovému a hudobnému folklóru, v menšej miere prozaickému folklóru. Zďaleka teda nie sú podchytené všetky druhy. Redukcia daným výberom sprístupňuje však oba uvedené okruhy ako hlavné, v ktorých

sa v daných geograficko-etnických súvislostiach folklórne tradície o zbojníkoch realizovali najmarkantnejšie a najčastejšie.

Svojím rozsahom i poňatím sa príspevky od seba líšia. Odrážajú sa v nich nielen odlišné črty folklóru o zbojníkoch toho-ktorého územia a stav jeho bádania v jednotlivých krajinách, ale aj vedecký naturel jednotlivých bádateľov. Z príspevkov rovnako vidieť rôzne chápanie samotnej postavy zbojníka v tradíciách jednotlivých národov; táto existujúca diferenciacia vyžaduje používať pre daný fenomén rôzne názvy. Okrem toho folklórne tradície o zbojníkoch nespádajú vo všetkých príspevkoch do rovnakých časových období. Zatiaľ čo sa napríklad v Československu o 19. storočí hovorí ako o období zániku zbojníctva ako sociálneho javu, úplne inak je to napr. v susednom Maďarsku, kde až v tomto storočí dochádza k plnému uplatneniu ústnych ľudových tradícií o zbojníkoch.

Napriek rôznorodosti pohľadov a záberov spája väčšinu príspevkov nejedna črta. Autori predovšetkým zdôrazňujú nevyhnutnosť komplexného pohľadu na folklórne tradície o zbojníkoch, a to aj vtedy, keď sa zameriavajú na územie zdanlivo okrajové, v ktorom sa folklór o zbojníkoch nevyznačuje veľkou životnosťou (D. Klímová). Dokonca i pri obmedzení na jeden alebo dva úseky folklórnej tvorby sa poukazuje na nevyhnutnosť komplexného štúdia, resp. vybrané úseky slúžia na ilustráciu, ako je potrebné problematiku folklórnych tradícií o zbojníkoch skúmať v rôznych rovinách a na čo najširšom základe. Takto k problematike pristupujú S. I. Hrycová a V. Je. Gusev, ktorí nevyhnutnosť komplexnosti vyjadrili už v samotnom názve príspevku, avšak podrobne ju ilustrovali na príklade ľudovej choreogra-

fie a hudby. Interpretácia ľudových tradícií o zbojníkoch v širokých súvislostiach teritoriálnych, sociálnych, celospoločenských a i. vedie i k diferenciám rôzneho druhu, predovšetkým kde ide o ponímanie folklórnych tradícií o zbojníkoch. Pri týchto diferenciáciách vystupuje zbojník a folklór o ňom v objektívnom svetle, teda nielen s jeho kladnými, ale aj so zápornými stránkami. Požiadavku neidealizovať zbojníka a folklórne tradície o ňom jasne formuloval vo svojej stati Ju. I. Smirnov.

Pri celkovej charakteristike publikovaného bloku príspevkov nemožno obísť ešte dva dôležité aspekty. Na jednej strane príspevky sa orientovali smerom k utvoreniu predstavy o národnej syntéze daného problému, najmä keď sa výhradne, alebo takmer výhradne sústredili na stav bádania

v tej-ktorej krajine. Na druhej strane, čo sa týka predovšetkým štúdií teoreticky založených, smerovali k hlavnému plánovaniu cieľu, k syntéze medzinárodnej. Preto sa niekedy oba aspekty v príspevkoch prelínajú. Ak B. N. Putilov vznáša požiadavku, aby bol do projektu spoločnej medzinárodnej syntézy vsunutý doplnok, ktorý by obsahoval i krátku charakteristiku folklórnych tradícií o zbojníkoch každého národa budúcej porovnávacej medzinárodnej syntézy, treba s touto požiadavkou len súhlasiť, lebo inakšie by sa v plnom zmysle slova nedospelo k cieľu. Medzinárodná syntéza by nepodala úplný a pritom vnútorné diferencovaný obraz o folklórnych tradíciách zbojníctva etnicky a teritoriálne širšie vytýčenej oblasti Karpát a Balkánu.

Viera Gašpariková

ФОЛЬКЛОР НАРОДНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ 16—19 ВЕКОВ В КАРПАТАХ И НА БАЛКАНЕ — ФОЛЬКЛОРНЫЕ ТРАДИЦИИ О РАЗБОЙНИКАХ

Настоящий блок статей служит продолжением того комплекса статей о подготовке синтеза фольклора со „збойницкой“ тематикой в карпато-балканской области, который был опубликован в журнале „Словенски народопис“, № 2—3, вып. 29 (1981) под общим названием „Сотрудничество социалистических стран при этнографических исследованиях карпато-балканской области“. Большая часть публикуемых статей была зачитана в секции фольклористики конференции, проводившейся в рамках Международной комиссии по изучению народной культуры Карпат и Балкан (МКККБ) с 1-го по 5-е июня 1981 г. в Москве.

В настоящем блоке статьи располагаются таким образом, что вначале идут статьи теоретического характера, затем группируются статьи, которые связаны по своей сути или жанровому пониманию, а завершают блок статьи информационного, материального типа. Хотя в блоке статей в качестве авторов не представлены научные работники из всех стран, относящихся к карпато-балканской области, которые будут участвовать в подготовке международного обобщающего труда, все же мы

предполагаем, что уже сейчас, до написания результирующего труда международного синтеза, можно хотя бы в общих чертах получить представление о характере фольклорных традиций о збойниках в выделенной нами части Европы. Новым вкладом блока мы считаем то обстоятельство, что авторы статей в оценке этого участка фольклорного фонда своего народа стремились наметить и более широкие взаимосвязи данных традиций.

Что касается видовой (жанровой) направленности, то здесь преобладают статьи, посвященные песенному и музыкальному фольклору, в меньшей мере представлен прозаический фольклор. Следовательно, охвачены далеко не все виды фольклора. Однако ограничение данным выбором открывает доступ к обеим упомянутым сферам как к главным, в которых в данных этногеографических взаимосвязях традиции збойников были реализованы в фольклоре наиболее ярко и часто.

Статьи отличаются по своему объему и пониманию темы. В них отражаются не только различные черты фольклора о разбойниках на той или иной территории и состояние его исследований в отдельных

странах, но и научный характер отдельных исследователей. Из статей видно также и различное понимание самой фигуры „разбойника“ в традициях отдельных наций: существование этой дифференциации требует применения для данного феномена различных названий. Кроме того, фольклорные традиции о разбойниках не во всех статьях относятся к одинаковым периодам времени. Тогда как, например, в Чехословакии о 19-м веке говорится как о периоде исчезновения разбойников как социального явления, совершенно иначе обстоит дело, например, в соседней Венгрии, где лишь в этом веке происходит полное развитие устных народных традиций о разбойниках.

Несмотря на разнообразие взглядов и охвата, большей части статей присуща не одна общая черта. Авторы прежде всего подчеркивают необходимость комплексного взгляда на фольклорные традиции о разбойниках, причем и тогда, когда они ориентируются на территорию внешне второстепенную, в которой фольклор о разбойниках не отличается большой жизненностью (Д. Климова). И даже в случае ограничения одним или двумя участками фольклорного творчества указывается на необходимость комплексного изучения, или же избранные участки служат в качестве иллюстрации того, как следует изучать проблематику фольклорных традиций о разбойниках в различных плоскостях и на как можно более широкой основе. Таким образом подходят к проблематике С. И. Грыца и В. Е. Гусев, которые необходимость комплексности выразили уж и в названии статьи, но детально проиллюстрировали ее на примере народной хореографии и музыки. Интерпретация народных традиций о разбойниках в широких территориальных, социальных, общесо-

дарственных и др. взаимосвязях ведет к дифференциации различного вида, прежде всего в отношении понимания разбойничества как такового и понимания фольклорных традиций о разбойниках. При этих дифференциациях разбойник и фольклор о нем представляются в объективном свете, то есть не только с его положительными, но и с отрицательными сторонами. Требование не идеализировать разбойника и фольклорные традиции о нем ясно сформулировал в своей статье Ю. И. Смирнов.

Характеризуя в целом публикуемый блок статей, нельзя обойти вниманием еще два важных аспекта. С одной стороны, статьи ориентировались на формирование представления о национальном синтезе данной проблемы, главным образом тогда, когда они исключительно, или почти исключительно, были сосредоточены на состоянии исследований в той или иной стране. С другой стороны, что касается в первую очередь статей теоретического характера, они были направлены на главную поставленную цель — на международный синтез. Поэтому иногда оба аспекта в статье переплетаются. И если Б. Н. Путилов вносит предложение, чтобы в проект обобщающего труда было включено дополнение, которое содержало бы и краткую характеристику фольклорных традиций о разбойниках каждой нации будущего сравнительного международного синтеза, то с этим предложением следует согласиться, поскольку в противном случае в полном смысле слова мы бы не пришли к цели. Международный синтез не дал бы полной, а притом внутренне дифференцированной картины фольклорных традиций о разбойниках области Карпат и Балкан, с более широким этническим и территориальным охватом.

Вера Гашпарикова

FOLKLORE DER VOLKSBEFREIUNGSBEWEGUNGEN IM 16.—19. JAHRHUNDERT IN DEN KARPATEN UND AM BALKAN — DIE TRADITIONEN DER RÄUBERFOLKLORE

Der vorliegende Komplex von Beiträgen knüpft an die Sammlung von Studien über die Vorbereitung einer Synthese der Räuberfolklore im karpatisch-balkanischen Raum an, die in der Doppelnummer 2—3

des Periodikums Slovenský národopis, Jg. 29 (1981) unter dem zusammenfassenden Titel „Die Zusammenarbeit der sozialistischen Länder bei der ethnographischen Erforschung des karpatisch-balkanischen

Raumes“ erschienen ist. Die meisten Beiträge, die wir jetzt publizieren, wurden in der folkloristischen Sektion der Konferenz vorgetragen, die im Rahmen der Internationalen Kommission zum Studium der Volkskultur in den Karpaten und auf dem Balkan (IKKKB) vom 1. bis 5. Juni 1981 in Moskau stattfand.

In der jetzigen Sammlung werden die Studien folgendermaßen angeordnet: Am Anfang stehen theoretisch ausgerichtete Beiträge, dann folgen solche Studien, die durch ihre Veranlagung oder gattungsmäßige Auffassung miteinander zusammenhängen, und abgeschlossen wird die Sammlung von materiellen und informativen Beiträgen. Es sind in der Sammlung nicht alle Länder vertreten, die im karpatisch-balkanischen Raum liegen und die sich an der Vorbereitung der geplanten internationalen Synthese beteiligen. Trotzdem nehmen wir an, daß man sich schon jetzt, noch vor dem endgültigen Ergebnis der internationalen Synthese, wenigstens in groben Umrissen ein Bild über den Charakter der Räuberfolkloretraditionen im definierten Teil Europas wird machen können. Für einen neuen Beitrag zur Erforschung dieser Problematik halten wir den Umstand, daß die Autoren der Studien bei der Bewertung dieser Gattung des Folklorefonds ihrer Völker bemüht waren, auf breitere Zusammenhänge dieser Traditionen hinzuweisen.

Was die genremäßige Orientation betrifft, überwiegen die Beiträge, die sich mit der Lieder- und Musikfolklore befassen; weniger zahlreich vertreten sind Abhandlungen über die Prosafolklore. Es wurden also bei weitem noch nicht alle Gattungen erfaßt. Die Reduktion durch die getroffene Auswahl zeigt jedoch beide genannten Genres als die Hauptbereiche, in denen sich die Folkloretraditionen über die Räuber in den gegebenen geographisch-ethnographischen Zusammenhängen am markantesten und am häufigsten realisieren.

Die vorliegenden Studien unterscheiden sich in Umfang und Auffassung voneinander. In ihnen spiegeln sich nicht nur die unterschiedlichen Züge der Räuberfolklore in den einzelnen Ländern wider, sondern auch das wissenschaftliche Naturell ihrer Autoren. Aus den Beiträgen ist auch die

unterschiedliche Auffassung der Gestalt des Räubers selbst in den Traditionen der einzelnen Länder ersichtlich. Wegen dieser Unterschiede ist es erforderlich, für das gegebene Phänomen unterschiedliche Benennungen zu verwenden. Es fallen auch die Folkloretraditionen über die Räuber, die in den einzelnen Beiträgen behandelt werden, nicht alle in den gleichen Zeitraum. Während man z. B. in der Tschechoslowakei vom 19. Jahrhundert bereits als von der Epoche des Verschwindens des Räubertums als einer sozialen Erscheinung spricht, liegen die Dinge beispielsweise im benachbarten Ungarn völlig anders, denn hier kommen die mündlichen Überlieferungen über die Räuber gerade im 19. Jahrhundert erst völlig zur Geltung.

Trotz dieser Verschiedenheit der Ansichten und Auffassungen verbinden die meisten Beiträge mehrere Wesenszüge. Ihre Autoren betonen vor allem die Notwendigkeit einer komplexen Untersuchung der Folkloretraditionen über die Räuber, und zwar auch dann, wenn sie sich scheinbar auf ein Randgebiet beziehen, auf dem die Räuberfolklore nur geringe Lebensfähigkeit aufweist (D. Klímová). Selbst wenn sie sich nur auf einen oder zwei Abschnitte des Folkloreschaffens beschränken, weisen die Verfasser der Beiträge auf die Unentbehrlichkeit eines komplexen Studiums hin, bzw. sie verwenden die ausgewählten Abschnitte als Illustration dafür, daß es notwendig ist, die Problematik der Räuberfolkloretradition in verschiedenen Ebenen und auf einer je breiteren Grundlage zu untersuchen. Auf diese Weise wird die aufgeführte Problematik von S. I. Hryca und von V. Je. Gusew behandelt. Sie drücken die Notwendigkeit einer komplexen Erforschung schon im Titel ihres Beitrags aus, um sie dann am Beispiel der volkstümlichen Choreographie und Musik eingehend zu illustrieren.

Die Interpretation der volkstümlichen Traditionen über die Räuber in breiten territorialen, sozialen, gesellschaftlichen und anderen Zusammenhängen führt zu Differenzierungen verschiedener Art, vor allem soweit es sich um die Auffassung des Räuberwesens als solches und um die Auffassung der Folkloretraditionen über die Räuber handelt. Bei diesen Differenzierun-

gen erscheint der Räuber und die Folkloretradition über ihn in einem objektiven Licht, es treten also nicht nur seine positiven, sondern auch seine negativen Seiten hervor. Die Forderung, den Räuber und die Folkloretraditionen über ihn nicht zu idealisieren, hat Ju. I. Smirnow in seiner Abhandlung klar formuliert.

Bei der Gesamtcharakteristik des veröffentlichten Blocks von Beiträgen dürfen noch zwei wichtige Aspekte nicht außer Acht gelassen werden. Einerseits orientierten sich die Verfasser auf die Schaffung eines Bildes über die nationale Synthese des gegebenen Problems, besonders wenn sie sich ausschließlich oder fast ausschließlich auf den Stand der Erforschung in ihrem Land konzentrierten. Andererseits — und dies bezieht sich besonders auf die theoretisch ausgerichteten Studien — strebten die Autoren das geplante Haupt-

ziel an, nämlich die geplante internationale Synthese. In manchen Beiträgen gehen beide Aspekte ineinander über. Wenn B. N. Putilow die Forderung erhebt, in das Projekt der gemeinsamen internationalen Synthese eine Ergänzung einzubauen, die auch eine knappe Charakteristik der Räuberfolkloretraditionen jedes Volkes für eine künftige komparative internationale Synthese enthalten sollte, kann man seinem Antrag nur beistimmen. Anderenfalls würde das angestrebte Ziel nicht im vollsten Sinne des Wortes erreicht werden. Die internationale Synthese würde sonst kein vollständiges und dabei innerlich differenziertes Bild über die Folkloretraditionen des Räubertums im ethnisch und territorial umgrenzten Bereich der Karpaten und des Balkans ergeben.

Viera Gašparíková

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 31, 1983, číslo 2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. Viera Gašparíková, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová,
CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr.
Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytláčili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin
Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma
PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dičia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1983

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук
Год издания 31, 1983, № 2
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Вера
Гашпарикова
Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften
Jahrgang 31, 1983. Nr. 2. Erscheint viermal
im Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašparíková
Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences
Volume 31, 1983, No. 2
Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašparíková
Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences
Anné 31, 1983, No. 2
Parait quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašparíková
Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA
Amsterdam HOLLAND